

Svatý František z Assisi

Napsal Jaroslav Goll.

Nová kniha vzbuzuje nový interest a oživuje starý.

Život sv. Františka z Assisi není nový předmět. Ale není mým úmyslem podati přehled životopisů těchto od nejstaršího, který složil Tomáš z Celana, začínaje, ani vůbec literatury řádu Minoritského a jeho dějin se týkající . . . František z Assisi je svatý katolíkům i protestantům společný; nejznámější novější práce byly složeny od protestantů a s protestantského stanoviska. R. 1856 vydal *Karcl Hase* svou knihu *Franz von Assisi, ein Heiligenleben*, r. 1885 vyšel nevelký, ale nejdůležitější kritický spis o počátcích Minoritů. Je to pojednání *Karla Müllera Die Anfänge des Minoritenordens*; téhož roku uveřejnil *H. Thode* své dílo *Franz von Assisi und die Anfänge der Kunst der Renaissance in Italien*.¹⁾ R. 1894 vyšla kniha, která byla míněna, když řečeno, že nová kniha vzbuzuje nový interest a oživuje starý. Je to *Pavla Sabatier-a Vie de S. François d' Assise*. Kniha ta vyvolala pozornost, ba i více. Jest to kniha skvěle psaná, čte se jako román a — není někdy také román? Je založena na rozsáhlých studiích, jak svědčí učený úvod [étude critique des sources]. Co následuje, je dílo umělecké. Díla umělecká látky historické obyčejně nečerpají u samých pramenů, nýbrž tam, kde tyto nabývají povahy pověsti neb něčeho, co se pověsti podobá. Žádný svatý nemá tak krásných legend jako František z Assisi.²⁾ Měly by cenu, i kdyby v nich nebylo historické tradice; a v mnohých jistě taková tradice jest; také poesii často, jak známo, podstatu věci nejlépe lze vystihnouti a nejvýrazněji vysloviti.³⁾ Než legenda přece zůstává legendou, a v pramenech i v legendách se ozývají také spory těch stran, ve které záhy řád sv. Františka se rozdělil. V podrobnostech kritika není snadná, a ač v knize Sabatierově právě onen kritický úvod má značnou cenu, kritika pramenů přece

¹⁾ R. 1884 vydal Ruggero Bonghi svou knihu velkého objemu *Francesco d' Assisi*. Má některé přednosti i nedostatky. — Bonghi založil v Assisi ústav pro výchování sirotků po učitelích. — ²⁾ Stará jich sbírka (editio princeps je z r. 1476) — to jsou Kvítky (Fioretti) sv. Františka. Ale mimo tyto vlastní legendy již »prameny« někdy nabývají povahy legend. — ³⁾ O legendách sv. Františka bylo řečeno, že jich obsah je »peut-être plus vrai que la vérité« (E. Chavin de Malan *Histoire de S. Fr. d' A.* 1841.) Než právě proto nelze legend užívatí tak, jak se to v té knize stalo.

ještě úplně provedena není. Sabatier Františka historie a Františka legendy (ne však, že by z legend vše byl přijal) zpracoval umělecky v jeden celek; my však přece někdy se tážeme, do které míry právem. Na jisto Sabatier příliš daleko šel za příkladem románo-pisce; on všecko ví, i nejtajnější myšlenky svých »hrdinů«. I historik musí doplňovati své prameny, ale nesmí to přece tak činiti, jak se v této knize někdy stalo; tolik svobody nemá. Avšak co více vaditi bude tomu, kdo se nedal unést a oslniti, jest, že si konečně musíme říci: to není ani František historie, ani František legendy.

Z dříve jmenovaných spisovatelů ozvali se K. Müller a H. Thode. Úsudek Müllerův překvapuje svou chválou, Thodův svou hanou. Právě Müller (*Theologische Literaturzeitung* 1895 č. 7) dovedl onu vědeckou stránku knihy nejlépe oceniti; ocenění jejímu je jeho recenze hlavně věnována; to, co tím více vaditi bude, čím starší bude kniha, naznačeno krátce a šetrně, ba příliš šetrně. K. Müller opakuje výtku recensenta jiného, že je na pováženou, jak Sabatier svatého »zmodernisoval«. Thode to učinil do jisté míry již před Sabatierem a snad právě proto je nyní (*Preussische Jahrbücher*, září 1895) nespokojen.¹⁾

Co znamená František z Assisi v průběhu dějin jako jich produkt a jich faktor, to pověděti nebude úlohou následujících stránek. Úloha jich je menší: pověděti, jaký byl sv. František z Assisi a co chtěl.

Rodiště Františkovo jest Assisi v Umbrii. Obě jména, jeho i jméno města, nám splynula dohromady. Assisi jest město jeho. Před sto lety přišel tam Goethe jen proto, by popatřil na zachovalý chrám starověký. Konvent, kostel sv. Františka, Cimabue, Giotto a jich malby — to vše pro něho nebylo na světě. Odešel, na to na všecko ani se nepodíval. Nám tak jednostranný kultus antiky byl by cizí, ba odporný.

František narodil se ve svém městě r. 1182. Otec, Petr Bernardone, byl zámožný kupec. Syn kupcův měl se také státí kupcem. A takové bylo jeho vychování; neučené. Ani potom se nestal člověkem učeným, ač latinsky uměl. Ten, jenž někdy nazýván bývá největším svatým středověku, byl vlastně bez theologického vzdělání.

Prožil veselá, ba rozpustilá mladá léta, jako jiní mladíci jeho stavu. Když překročil 20. rok, nastal obrat v jeho životě; říkalo se tomu obrácení — *conversio*. Obrácení takové některým přišlo náhle; často se vyskytl popud zevnější, smrt přítele, volající *memento*

¹⁾ Ostatek měla jeho kniha jiný úkol, jak z titulu patrnó; než titul sotva je šťastně volen. — Sr. též A. Chroust, Franz v. Assisi v příloze č. 97—99 (Mnichovské) *Allgemeine Zeitung*.

živému, nebezpečnosti života, které šťastně přešlo. U Františka se dostavila nemoc. Když povstal, zůstala v něm nová nálada, tělesná i duševní; byla to nálada náboženská. Vyhledával samotu, ale také člověka trpícího, nemocného a nuzného. Navštěvoval rád osamělé, polorozpadlé kaple před městem k modlitbám a k rozjímání, v nichž se obracel obzvláště k Ukřižovanému. Byl to obrat, ale nebyl to náhlý převrat. František se nestal svatým přes noc. A proměna, která na něho přišla, nebyla bez vnitřních bojů. Bojovati mu však bylo přede vším s vlastním otcem. František se odřekl otce, rodiny, jmění: *on chtěl být chudým*. Syn bohatého kupce někdy i žebrotou chodil po svém rodném městě.

To ještě není nic zvláštního. To učinili také jiní, před ním i po něm. Odřikajíce se světa, odcházeli na poušť nebo vstupovali do kláštera. *Conversio* znamená často hned také vstoupení do kláštera. František se dal jinou cestou. Již tu přichází k platnosti jeho osobnost, kterou poznáváme podle skutků jeho; anebo spíše osobnost jeho se rozvila jako květ z poupěte.

Poustevnický život je starší klášterního a vždy také trval vedle něho. Také František znal kouzlo samoty; i potom odcházel někdy na poušť, ale nezůstával v ní. Vedle poustevníka, jenž laskavě přijímá zbloudilého poutníka, vedle dobrého poustevníka, jenž jako *deus ex machina* často vystupuje v pověstech, známe již z nejstarších legend typus jiný, poustevníka drsného a uzavřeného, svatého egoistu, který se stará jen o vlastní spasení. Aby si pojistil blaženost v nebesích a odplatu věčnou, odřiká se světa, umrtvuje, ba trápí tělo. Askese jeho je jako kapitál půjčený na přehojné úroky. Askese Františkova nebyla taková. V něm mocnější byl altruism. Než varujme se raději moderních terminů vyvolávajících moderní představy, sice obraz ztratí svou barvu. Byla to křesťanská láska k bližnímu. František staral se o sebe, své spasení, ale také o jiné a jich spasení. Proto se vracel ze samoty do světa. A ve světě nezůstával sám.

František byl věřící křesťan. Víry nebyl ztratil, a nebylo mu třeba jí hledati. On se byl odvrátil od dřívějšího způsobu života, který byl mu hříchem, a hledal cestu k životu jinému. Jak žíti dále, když mu odřikání světa samo nestačilo? A odpověď mu přišla jako zjevení s hůry.¹⁾ Bylo to r. 1209. Assisi leží na hoře. Na úpatí hory stál kostelík Santa Maria degli Angeli, Portiuncula. Zde slyšel slova evangelia u sv. Matouše v kap. 10, kde Spasitel, vysílaje apoštoly, dí k nim: Neberte s sebou zlata, ani stříbra, ani peněz do opasků svých, ani mošny na cestu, ani dvou sukní, ani obuvi, ani hůlky. . . .

¹⁾ Sv. František sám dí ve své závěti: *Nemo ostendebat mihi, quid deberem facere, sed ipse Altissimus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam sancti evangelii.*

Ta slova evangelia slyšel onoho dne František pro sebe. Již byl zvolil chudobu; od té chvíle se tato chudoba stala chudobou evangelickou, chudobou svatou [sancta paupertas]. Ale ani tím život jeho ještě nebyl by nabyt dostatečného obsahu, obsahu pozitivního. Evangelická chudoba jest jemu podstatnou částí, ale přece jen částí apoštolského života. František chtěl netoliko žít jako apoštolové a učenníci Páně, nýbrž i to konati, co konali oni. »Imitator evangelicae paupertatis effectus et sedulus evangelii predicator,« dí nejstarší kronikář Františkánský. A od té chvíle nezůstal sám, jiní se přidružovali k němu, kupíce se kolem něho. Tak vzniklo *bratrstvo (fraternitas) mužů z Assisi*. František a jeho bratři spojili se k životu kajícímu (i viri poenitentiales jim říkáno) podle evangelia.

Kdo chtěl přijat býti do bratrstva Františkova, odříkal se rodiny své a zbavoval se jmění svého, jako byl učinil on sám, a jako žádá evangelium od toho, kdo chce *dokonalým* býti; bylo-li možná, prodal statek svůj a rozdál chudým dle Mat. 19, 21. Vše mělo býti u bratří Františkových do slova dle evangelia; jim stačila jedna sukně. Vlastních domů jim nebylo třeba; vedli život těkavý, časem zůstávající na poušti, časem mezi lidmi. Kde se našlo přístřeší, tam zůstali, ale ustupující každému, buď on kdokoli. K ničemu si neosobovali žádného práva. Ke všemu, co na chvíli měli, lepší právo měl jiný — bližní. Výživy hledali prací, a hlavně prací, neb kdo nepracuješ, nejz. Byla to práce ruční, nejraději, jak se zdá, práce polní. Ale i řemeslníci mohli zůstat při svém díle a podržeti k němu potřebné náčiní. Za práci přijímali mzdu k výživě své, neb hoden jest dělník své mzdy, ale nic více, a nikdy v penězích, které se jako věc nečistá nikdy nechtěly dotknouti jich rukou. Pracovati měli, ale jen pro dnešek, nestarajíc se o to, co bude zítra. Jen kdyby mzda ani k tomu nestačila, nebo kdyby práce nenašli, mohli bratři Františkovi přijímati almužnu, ne však v penězích, mohli i za ni prositi žebrajíce jako jiní chudí. Jich chudý život byl život pracovitý, žebrota byla žebrota z pravé nouze. Ale při tom přece i více. Žebrota byla zároveň výrazem pokory; bratři si rádi měli s jinými žebráky usednouti u cest a silnic. Mezi žebráky a chudáky, mezi mrzáky a nemocnými měli rádi bývati. Snášeti měli křivdu, neodpírajíce zlému (Mat. 5, 39). Bratři Františkovi měli sloužiti jiným a proto nazváni byli později *Fratres Minores*, sloužiti měli zvláště těm, kdo služby jich potřebovali tělesné jako nemocní, duševní jako lidé hříšní. Těmto měli býti za příklad, jim měli posloužiti také slovem. A proto měli kázati; to byla druhá pozitivní stránka jich evangelického života.¹⁾ Ne v kostelích, ale na ulicích

¹⁾ Pěkně praví Tomáš Celanský o sv. Františkovi: elegit non sibi vivere, sed ei, qui pro omnibus mortuus est, sciens, se ad hoc missum, ut deo animas lucraretur.

a na rozcestích, ne v dlouhých umělých kázáních, nýbrž krátce a prostě, jak i laik dovede. Jako přicházejíce do domu některého, říkali k pozdravení: pokoj domu tomu!, tak i jich kázání mělo napomínati k pokoji, aby lidé pokoj drželi mezi sebou, odpouštějice sobě, aby i jim odpuštěno bylo. Kázání bratří mělo napomínati ku pokání. Ku pokání za hříchy a k lepšímu životu, ku pokání, pokud čas jest, neb běda těm, kdo zemrou v hříchu! Kázání jich mělo vybízeti k chvále boží a díkučinění.¹⁾

Tak našel František, co hledal, aby, odříkaje se světa, mohl zůstat ve světě. I lze říci, že miloval svět, ovšem jináče, než jej milovali jiní a než jej před tím miloval on sám. A tato láska k světu jej učinila *básníkem*. On se stal zakladatelem Františkánské poesie svou hymnou o slunci (*cantico del sole*). Ale název ten není vhodný, ani nadpis ve starém rukopise v Assisi *Laudes creaturarum*.²⁾ Ve volných, neumělých rythmech zní tento chvalozpěv k slávě Stvořitelově:

Laudato sie, mi signore, cum tucte le tue creature, specialmente messter lo frate sole . . .

A po chvále pana bratra slunce, jenž nám přináší den, jenž jest krásný a skvělý a proto jako obraz boží, následuje dík a chvála za sestru lunu (Laudato si, mi signore, per³⁾ sora luna e le stelle), za bratra vítr, za sestru vodu, za bratra oheň, i za matku zemi. Jest to chvalozpěv Stvořiteli za stvoření, za to všecko, co stvořil pro člověka. Pro nás je slunce, bratr náš, aby nám dával světlo denní, pro nás země, matka naše, aby nám dávala výživu. A vše, co stvořeno pro nás, je také krásné. Tak voda, sestra naše, je užitečná a pokorná, skvostná a čistá, oheň, bratr náš, krásný a veselý; a země, matka naše, dává nám nejen plody, ale i barevné květy.

Nachází-li František v tom, co Bůh stvořil, bratry naše i sestry, nač tu hledati naivní výraz něčeho, co by připomínalo pantheistický názor světový? Bratr a sestra — protože slouží nám, že pro nás jsou stvořeni. A nade vším stvořením jest Pán všeho, jenž vše stvořil.

V hymně František neděkoval Stvořiteli za žádné živé stvoření. A přece můžeme věriti legendám, že byl přítelem zvířat, avšak, jak se zdá, za stvořené pro člověka jich nepokládaje. V legendách

¹⁾ Řehole z r. 1221 obsahuje krátký návod k takovému kázání. Je v této části staršího původu. — ²⁾ Sabatier str. 340. otiskuje text dle tohoto rukopisu. — ³⁾ Přeložíme-li, jak se často děje, *per* — skrze, nabude píseň jiného smyslu. Překlad je tu zároveň výkladem. Ač již Tomáš Celanský (v 2. životopise) o Františkovi praví: *Laudes de creaturis quasdam fecit et eas utcumque ad laudes creatoris accendit*, přece pokládám překlad a výklad, jak nahoře položeno, za lepší pro shodu, která se dostaví s 21. hlavou řehole z r. 1221.

se má k zvířatům jako k lidem, jako by je k svým bližním počítal. Bratře vlku! oslovuje v legendě vlka, kterého obrátil k životu kacířimu, tak že, neškodě již ani zvířatům jiným, ani lidem, žil mezi lidmi jako zvíře krotké. Legenda tato ovšem není než exemplifikace, jak bratři Františkovi obraceli hříšné ku pokání.¹⁾ Spíše lze hledati tradici v oné legendě o svatém Františku, an kázal ptákům. Ptáci nemají se proč káti; ať vzdají chválu Tvůrci za peří, které jim dáno k šatu, za křídla, kterými lítají, za potravu, kterou nalézají nesejíce a neshromažďující do stodol . . . Rádi věříme také legendám, že zvířata lnula k němu.²⁾

František byl člověk naivní v nejlepší slova toho smyslu. Na něho se hodí, co praví Odilo v životopise Maiola, opata kláštera v Cluny: *Stulto philosophorum neglecto dogmate sapientem dei stultitiam est adorsus.*

On přijímal svět, jak vyšel z rukou Tvůrce svého, bez kritiky. Než kritika jeho se ozvala před člověkem, před bližním. Zde nemělo vše zůstat, jak bylo, beze změny. Jeho láska k bližnímu byla láska účinná, láska, jež skrze skutky dělá. Proto přinášel pomoc hříšnému a učil své bratři, jak obracet hříšného příkladem i slovem.³⁾ Proto i ve hříšném člověku viděl bližního. Jako hymna tak i ono místo řehole je autentickým výrazem jeho ducha, jež takto zní: *Quicumque ad eos (fratres) venerint, amicus vel adversarius fur vel latro, benigne recipiatur.*⁴⁾

Náboženský život sv. Františka netkvěl svými kořeny v rozumu a přesvědčení. Jeho náboženství bylo náboženství víry a citu. On žil ve svém náboženství celou svou osobností. Byla to více nábožnost než náboženství. Jeho nábožnost byla vděčnost k Tvůrci a bázeň jeho, vděčnost k Spasiteli a láska Ukřižovaného. Rád kochal se a ztrácel v citu a sladkosti jeho. Měl dar slz, jakož vůbec ve středověku lidé často a mnoho plakali. U Františka se dostavovaly vise a extase. On, jenž nemocné uzdravoval, sám procházel stavy pathologickými. V tom smyslu nábožnost jeho byla mystická, ale v ní, jak se zdá, nebylo tendence k metafysice, jako nejednou nalézáme v mystice jiných.

¹⁾ Legenda je zkažena příliš podrobným provedením: vlk kývá hlavou, podává tlapu, ba kleká. — ²⁾ Jiljímu, jenž byl z prvních bratří Františkových, nelíbili se mravenci, protože si dělají zásoby. Kázání Františkovo ptákům má týž obsah jako kantika. Ze zvířat ve zvláštní oblibě, jak se zdá, měl ptáky. Miloval také květiny. — ³⁾ Příklad toho je legenda o bratru Angelovi a brigantech na Monte Casale. Ale jsou v té legendě, jak nás došla, dva motivy spojeny. — ⁴⁾ V 7. hl. řehole z r. 1221 se však nejedná o kázání a obracování hříšných. Než i tak lze tu předpokládati ještě jiný motiv mimo ten, že bratři, nemajíce nic vlastního a nemajíce odpirati zlu, měli přijímati i zlosyna. — Na první pohled podivný výrok Tomáše Celanského zní, že František byl *sanctior inter sanctos, inter peccatores quasi unus ex illis.*

František cenil askesi; tělo bylo i jemu — hříšné tělo. Ale proto neukládal bratřím velikého trápení těla; trpělivě však a rádi měli snášeti, co by na ně přišlo protivného od přírody (nemoc, zimu, dešť i hlad) neb od lidí. Ač sám rád a dlouho se postíval, bratřím svým předepsal jen posty obyčejné. Jich askese se snášela s radostí ze života a ze světa, jako čteme v řeholi: *Et caveant sibi (fratres), quod non ostendant se tristes extrinsecus, nubilosos et hypocritas, sed ostendant se gaudentes in domino, hilares et convenienter gratiosos*. Radost z života byla však spojena s vděčností k Tvůrci a s chválou jeho. Proto František a bratři byli *ioculatores domini*, zpěváci Páně.

František vytrhl sebe z rodiny, z té vrstvy společenské, ve které se byl zrodil: on jal se žíti svým způsobem. A s ním podle příkladu jeho i bratři. V tom smyslu však reformatorem nebyl, že by byl tento způsob života pokládal za jedině dobrý, jedině záslužný, za závazný pro každého křesťana. Život bratrský, kterému se oddal, byl mu ovšem dokonalejší křesťanství, neb to byl život apoštolský: tak žili apoštolové a tak byl *jím* předepsal Kristus. Než k apoštolskému životu nebyl povolán každý křesťan. Ani za reformatora církve a její hierarchie se neprohlašoval. V tom se liší od Arnolda z Brescie v století 12., který evangelickou chudobu pokládal za závaznou ne sice pro každého křesťana, ale pro každého kněze křesťanského. A proto byl Arnold stržen do politického života své doby: hierarchie církevní od papeže začínaje měla se vzdáti veškeré světské moci. Pro Františka tento velký problem, otázka, jaký má býti poměr státu a církve, císaře i papeže, nebyl ve světě. On akceptoval také církev své doby bez kritiky. Bratrstvo svoje založil na slovech evangelia, na slovech Kristových a podle příkladu apoštolského, nicméně si pro ně zjednal autorisaci církve t. j. stolice papežské.

Před několika desíletími (1179) s podobnou prosbou byl přišel ke kurii Petr Waldes (Waldenský), kupec Lyonský, Františkovi, synu kupeckému, netoliko stavem příbuzný. Proč přišel, toho nedosáhl. Petr je zakladatel sekty, František svatý církve a původce jednoho z největších řádů jejích.¹⁾ Co by byl učinil František, kdyby se mu bylo u dvora papežského dostalo přijetí, jako někdy Petrovi? Otázka ta byla častěji vyslovena. Odpověď nemůže zníti, než, že nevíme. Ale povaze jeho i tomu, jak si také potom vedl, by poslušenství lépe odpovídalo než odpor.

Z bratrstva Františkova vznikl řád, *ordo Fratrum Minorum*. Vývoj ten se vlastně počíná hned tou chvílí, když se František ode-

¹⁾ Thode tvrdí, ale bez dostatečných důvodů, že Františkovi přišel podnět k jeho obrácení z valdenství, a je se Sabatierem také proto nespokojen, že to po něm neopakuje.

bral k Innocencovi III. (1209 neb 1210); rychle potom pokročil v posledních letech jeho života; máme řeholi z r. 1221, definitivní z r. 1223. Jaké účastenství měl při tom František sám? Nelze přece říci, že se vše stalo proti jeho vůli. Ale jistě mnoho se stalo mimo jeho vůli, mimo jeho úmysl, a k mnohému svoloval nerad, jako když schválil, aby Antonín, první lektor z Františkánů a pro Františkány a první veliký kazatel řádu — je to pozdější svatý Antonín Padovanský — vyučoval v Bologně bratří v theologii.¹⁾ Řízení věcí v posledních letech se vymýkalo čím dále, tím více z rukou jeho. Řád jest více dílem jiných než jeho, jest dílem kurie a při ní zvláště kardinala Hugolina, ale jest také výsledkem poměrů, které nastaly.²⁾ Bratrstvo bylo prvotně omezeno na Assisi a okolí, svou kolébku, vznikající řád šířil se po Itálii; již se počala také propaganda mimo Itálii na způsob missie mezi křesťany s vědomím a dle vůle Františkovy, jakož také s vědomím a dle vůle jeho příbráno mezi úkoly bratří hlásati víru nevěřícím. František sám odešel do Egypta a Syrie. K tomu ke všemu nestačilo volné bratrstvo, bylo třeba pevnější organizace dle vzoru řádů starších. Vývoj, který byl nastal na mnoze mimo jeho úmysl a mimo jeho nadání, byl by František sám rád zase zastavil: proto k řeholi připojil před svou smrtí svůj testament. Ale již to nebylo možné; řehole a testament se již nesnášely. Papež Řehoř IX. — je to před tím kardinal Hugolin — neshodu tím odstranil, že testament prohlásil za nezávazný. A přece Řehoř Františka prohlásil za svatého hned druhého roku po smrti jeho.

František zemřel r. 1226 v Assisi, svém městě, ale ne v městě samém, nýbrž před městem blíže Portiunkuly. V životopise složeném od Bonaventury se vypravuje, že se, když František umíral, slétli skřiváci; a zpívali. Od návratu ze Syrie sil jeho tělesných ubývalo. Smrt nepřišla náhle. V očekávání smrti dokončil svou hymnu díkyčinění odstavcem, jenž se začíná *Laudato si, mi signor, per sora nostra morte corporale*, v němž chválí Boha za sestru naší smrt, za smrt tělesnou, jež na každého čeká . . . Síly tělesné jeho byly vyčerpány, a vnitřní harmonie (sotva lze o tom pochybovati) nebyla již nezkalena. Ale nesmíme v tomto zakončení hymny více hledati, než tu řečeno skutečně. A řečeno tu dále: smrt tělesná není zlem, když nevede k smrti druhé, duševní; běda těm, kdo v hříchu umírají!³⁾

¹⁾ Lempp, Antonius von Padua v Zeitschrift f. Kirchengeschichte XII, 439. — ²⁾ Viz zvláště, co praví Fr. Ehrle v Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters III. Ehrle v tomto časopise vydal mnoho důležitých pramenů k dějinám sporů a stran, které v řádu Minoritském povstaly. —

³⁾ Ještě dříve, když se přičiněním jeho smířili biskup a podestá v Assisi, František připojil jiný odstavec, díky Bohu za lidi, kteří odpouštějí, kteří snášejí trpělivě útrapy tělesné a duševní (infirmirate et tribulatione) a v pokoji

Mocným půvabem poutal k sobě František z Assisi ty, kdo žili s ním a kolem něho, osobnost jeho utkvěla trvale v paměti lidské. Náboženská poesie kvetla dále v řádě jeho; nejkrásnější její květy jsou dosud svěží, a každý je zná: Dies irae a Stabat mater. Ale největší báseň jeho jest jeho život. Postava sv. Františka a život jeho — odtud přicházely poetické impulsy jiným. Připomeňme jednoho; je to Dante (Ráj XI.). Dante a Giotto, dvě jména spojená dohromady, a ten, kdo je spojil, je František z Assisi. A přece do dějin nejučinněji zasáhl František řádem, jenž nesl jméno jeho, jemuž on byl spíše jen původcem než zakladatelem.

Z jeho bratrstva se vyvinul tento řád. Idylla přestala. Nastaly cesty do jiných krajin, které potom rychle dobyty pro nový řád; ale život tékavý — dnes zde, zítra tam — již nebyl možný. V městech vznikaly příbytky, domy, kláštery Minoritův. Než bratři neměli míti stálého majetku; stálý majetek se nesnášel s evangelickou chudobou. Již za živobytí Františkova se tento problem ozval. První dům založen v Bologně bez jeho svolení; r. 1220 František bratřím nařizoval, aby z něho odešli zase. Avšak kardinál Hugolin prohlásil, že dům jemu náleží právem majitele, a bratři zůstali. Tak nalezena formule, podle které se dělily od sebe *proprietas* a *usus*. Později Innocens IV. přikl právo vlastnictví k tomu, co řád má v užitku toliko, stolicí papežské. Jako v jiných řádech starších jednotlivec neměl žádného majetku osobního, ale také řád sám neměl majetku a zůstával chudým — v theorii. Aspoň litera řehole zachráněna. A přece nelze tvrditi, že by duch její byl zanikl v řádě docela. Než byla to vždy cesta povážlivá.¹⁾

V řádě nastaly spory a strany. Nad hrobem svatého zbudován chrám, ten chrám, který nás dnes do Assisi mocněji vábí než pohanský chrám Minervin. Založen byl hned r. 1228, nejprve chrám nižší dolejší a potom vyšší, hořejší. Do dolejšího, když dokončen, přeneseno tělo svatého (1230), a u hrobu postavena pokladnice na příspěvky pro další stavbu. Peníze — sbírány na kostel Františka

setrvají do konce. Dle legendy vlastně biskup a podestá smíření byli hymnou samou, kterou dal před nima František od bratří zazpívat. Když potom přibyl ještě poslední odstavec, hymna nabyla téhož obsahu, jako má onen návod ke kázání v řeholi z r. 1221. — Že hymna rostla takovým způsobem, nenašel teprv Sabatier, jak Müller praví ve své recenzi; před ním již to pověděl r. 1852 Ozanam (Les Poètes franciscains str. 89). — Český překlad od Jar. Vrchlického viz v Jeřábkově Romantickém básnictví str. 131. Nověji nalezená latinská hymna Františkova je též chvalozpěv Hospodina. Skládá se ze samých kratoučkových vět, jsouc složena beze všeho umění. Otištěna při německém překladě knihy Sabatierovy. — ¹⁾ Bohatými tyto kláštery Františkánů se však nestaly. Bratři si nezjednávali výživu prací ruční, nýbrž prací bohoslužebnou. Za to dostávali od lidu dary, almužny; byly to dary dobrovolné i vyžebnané. Odtud plynuly však také mnohé zlořády. Jak tato hospodářská stránka klášterů mnichův žebravých souvisí s hospodářskými poměry té doby, vyložil Ullhorn (Zeitschrift für Kirchengeschichte XIV.).

z Assisi k velkému pohoršení starých bratrů! Jeden z nich, bratr Lev, rozbil a překotil pokladnici na zem . . . Ze sporů stran se skládají vnitřní dějiny řádu; jsou to strany a spory podobné, jako se vyskytly u nás v Jednotě bratrské. Strana, která odpovídá straně konservativní v této, a potom (v 14. století) také na některou dobu celý řád se dostaly do opozice proti církvi a kurii.

Vrstevník Františkův je Dominik. On chtěl založiti a založil nový řád svůj, ordo Fratrum Praedicatorum. I lze říci, že oběma řády, tím, jenž slove Františkovým, i řádem Dominikovým prodloužen středověk ve svém trvání. Legenda vypravuje, že Innocens III. ve snách viděl basiliku Lateranskou, ana se nachyluje k pádu, kterou však podepřel řeholník, totiž František. Měl vlastně viděti oba, Františka i Dominika.
